
**ŠTA UČE
I ČEMU NAS UČE
MEĐUNARODNI
SUDOVI
ZA LJUDSKA PRAVA**

VOJIN DIMITRIJEVIĆ

PRAVO I ŽIVOT

Jednom utvrđena, zapisana ili običajem zapamćena pravna norma živi tako što je oni koji je tumače stalno prilagođavaju razvoju društva, novoj okolini u kojoj pravno pravilo treba da se primenjuje. Značajnije pisanog izvora prava, bez obzira da li je međunarodni ugovor ili nacionalni zakon, u krajnjoj liniji je ono koje utvrde sudije. Pravo nas zato uči skromnosti: bez obzira šta mislili i koliko se uzdali u svoje znanje i pamet, vrhovni autoritet je ono što su rekli sudovi. Otuda se neki pravni stav ne može argumentovati sopstvenim mišljenjem, već se mora oslanjati na ono što su rekli skupovi ljudi, nadležni da to utvrde i – pretpostavlja se – spremni i dostojni da to ispravno urade.

Uloga međunarodnih sudija u tom pogledu je specifična i posebno važna, naročito u oblasti ljudskih prava. Naime, međunarodni ugovori o ljudskim pravima su izvori koji se bitno razlikuju od ostalih međunarodnih ugovora. Klasični ugovor je sporazum između država, kojim one razmenjuju obećanja u vidu stvaranja prava s pratećim uzajamnim obavezama. Stoga se većina tradicionalnih ugovora može sama podržavati: ako ga jedna učesnica ne poštuje, druge će uzvratiti time što neće da izvršavaju sopstvene obaveze prema njoj ili što će je isključiti iz svog kruga. Pošto sve imaju interes da ugovor traje i da one iz njega izvlače prednosti, one će nastojati da se ugovor poštuje u najvećoj mogućoj mери. Međunarodni ugovor o ljudskim pravima, s druge strane, *jeste* sklopljen između država ali ne radi razmene pogodnosti između njih: zagantovana prava treba da uživaju ljudska bića koja se nalaze u nadležnosti država ugovornica. Ljudi i njihove grupe su pravi korisnici ugovora kojima se garantuju ljudska prava. Ako jedna država ne ispunjava svoje obaveze prema ljudima u svojoj nadležnosti, ako kr-

ši prava koja su im takvim ugovorima zajemčena, to ne pogađa neposredno druge ugovornice i one ne mogu da uzvrate državi-prekršiocu na onaj način koji bi bio svojstven klasičnom međunarodnom ugovoru. Vrsta odmazde koja se u pravu zove retorzija bila bi tu apsurdna jer bi značila da, ako država A krši prava svojih državljana i ljudi na svojoj teritoriji, država B može da uzvрати time što će da krši prava sopstvenih državljana i stranaca na *svojoj* teritoriji.

Formalno, kršenje prava pojedinaca iz međunarodnog ugovora neispunjavanje je obaveza prema drugim državama-ugovornicama. Zato je uvek moguće da saugovornice pozovu na međunarodnu odgovornost državu-prekršioca. Međutim, iskustvo govori da države to vrlo retko čine, odnosno čine samo onda kada imaju neki drugi, jači politički interes, ili – još tačnije – kada se tom postupku ne protivi neki jak interes, najčešće ekonomski. Da bi se nadoknadilo odsustvo volje država da kršenje ljudskih prava posmatraju kao neispunjenje međudržavnih obaveza, ugovorima o ljudskim pravima se po pravilu osnivaju i kontrolni mehanizmi. Tela uspostavljena na ovaj način imaju u manjoj ili većoj meri sudska obeležja. Nekada su to međunarodni sudovi u pravom smislu reči, kao što je Evropski sud za ljudska prava, obrazovan 1950. godine Evropskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (Evropskom konvencijom o ljudskim pravima).¹

86

Takozvana “ugovorna tela”, nastala ugovorima o ljudskim pravima sklopljenim pod okriljem Ujedinjenih nacija, takođe rezonuju kao sudovi ali su njihove odluke izražene u vidu “konstatacija”, kojima se utvrđuje kršenje nekog prava ali se državama ostavlja na volju kako će to ispraviti. Najpoznatije “ugovorno telo” Ujedinjenih nacija je Komitet za ljudska prava, koji nadzire poštovanje Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima.

Jugoslavija, u svim svojim inkarnacijama, nije bila raspoložena da se podvrgne ovakvoj kontroli međunarodnih sudova sve do promena u Srbiji od 2000. godine. To se dešavalo zbog suštinske podozrivosti prema individualnim pravima i glorifikacije državne suverenosti, koje dele i “realni socijalizam” i etnički nacionalizam. Tek je posle 5. oktobra građanima SR Jugoslavije omogućeno da se obraćaju komitetima za ljudska prava u sistemu Ujedinjenih nacija.² Srbija i Crna

---

1 Prevod Evropske konvencije može se naći u: *Instrumenti Saveta Evrope. Ljudska prava*, Beograd, Beogradski centar za ljudska prava, 2000, str. 9 i dalje. Vidi V. Petrović, *Međunarodni postupci za zaštitu ljudskih prava*, Beograd, Beogradski centar za ljudska prava, 2001, str. 163 i dalje.

2 Izuzetak je bio Komitet protiv mučenja, što je predstavljalo svojevrstu “omašku” državnih pravnika SFRJ.

Gora primljena je početkom 2003. u Savet Evrope, što joj omogućuje da ratifikuje Evropsku konvenciju.

OD FORMALNIH KA SUŠTINSKIM REŠENJIMA

Međunarodni sudija po pravilu ne može da se zadovolji formom. Mora dobro da uđe u suštinska merila zato što u praksi u svetlu međunarodnih standarda posmatra saglasnost nacionalne norme s međunarodnom. Za međunarodnog sudiju je pravo značenje nekog ljudskog prava sadržano u praksi svih država ugovornica, a ne samo u tumačenju jednog nacionalnog prava. Zato mora da se osloni na šira društvena i kulturna merila.

Na primer, ugovori o ljudskim pravima garantuju puna prava vezana za pravično suđenje samo pri odlučivanju o građanskim pravima i u krivičnom postupku. Nacionalnom sudiji je mnogo lakše jer će, jednostavno, reći kao “krivični postupak”, “krivična optužnica” itd. tumačiti onako kako je to određeno nacionalnim propisima, znači, čisto formalno i ne udubljujući se u suštinsku ispravnost propisa. Međunarodno telo za zaštitu ljudskih prava ne može tako da postupa jer će brzo zapaziti da se pod ovim oznakama ne podrazumevaju iste stvari. Formalno opredeljivanje može uživaoca ljudskih prava da dovede u različite položaje u različitim zemljama, pa čak i da državama omogući da menjajući terminologiju ograničavaju i uskraćuju ljudska prava. U presudi *Engel i drugi protiv Holandije*, donetoj 8. juna 1976. godine,³ Sud je usvojio merila kojih se kasnije stalno pridržavao, prilagođavajući se konkretnim slučajevima.

87

U slučaju *Engel* bila je reč o grupi holandskih vojnika, od kojih je nekim pretila zatvorska kazna, iako se postupak protiv njih vodio pred vojnim organima i predstavljao kao disciplinski postupak, dakle, upravni postupak u kome se ne primenjuju krivične već samo disciplinske sankcije. Tužena država se branila time da se pravo na fer suđenje ne mora poštovati u disciplinskom postupku. Sud je napustio formalno stanovište holandskog prava i zaključio je da mora da izgradi suštinska merila zasnovana na tri važna elementa. Priroda delikta je “krivična” ako prestup može da izvrši širi krug lica, a ne samo oni koji se nalaze u užem krugu disciplinski odgovornih. U slučaju *Campbell i Fell* (Kembel i Fel) protiv Ujedinjenog Kraljevstva (presuda od 28. juna 1984),⁴ Sud je našao da je i disciplinski postupak protiv zatvorenika krivični ako im se stavlja na teret dela koja nisu isključivo vezana za njihovo svojstvo lica zakonito lišenih slobode.

---

³ Series A, No. 22.

⁴ Series A, No. 80.

Pored toga, Sud se opredeljuje i na osnovu zaprećene kazne. Ako kazna ima ulogu zastrašivanja, odvratanja drugih od vršenja sličnih dela, ako je, kako to Sud kaže, “punitivna” opet je reč o krivičnom gonjenju. To je postalo naročito jasno u presudi od 21. februara 1984. u slučaju *Ekzurturk (Ezurk) protiv Nemačke*.⁵ SR Nemačka je, naime, pokušala da rastereti sudove “dekriminalizacijom” nekih krivičnih dela i njihovim pretvaranjem u prekršaje, o kojima će odlučivati organi koji nemaju sva svojstva suda i gde garantije sudskog postupka nisu na visini kao pred redovnim sudovima. U konkretnom slučaju žalilac je bio Turčin, okrivljen za saobraćajni prekršaj, koji, zato što navodno nije bila reč o krivičnom delu, nije imao prava na prevodioca.

Treće merilo koje je Evropski sud ustanovio jeste težina kazne. Mogućnost lišavanja slobode čini postupak krivičnim, pa i onda kada se novčana kazna bez posebnog novog postupka može zameniti zatvorskom kaznom.⁶

Ovi primeri se mogu vezati za naša nedavna iskustva. Naime, da su odluke sudija za prekršaje na osnovu zloglasnog Zakona o javnom informisanju od 1998. godine⁷ mogle da idu na ispitivanje pred Evropski sud za ljudska prava, postupak u kome su donete bio bi bez ikakve sumnje označen kao kršenje prava na pravično suđenje jer bi bilo jasno da je reč o krivičnopravnoj prirodi delikta i punitivnoj prirodi kazne, gde je vlast nastojala da prekvalifikacijom dela koje je smatrala opasnim po sebe u obične prekršaje ugrozi egzistenciju medija i liši svoje kritičare važnih materijalnih dobara, pa i slobode, u sumarnom postupku koji nije garantovao ni najosnovnija prava optuženog, a bio je i van svake sudske kontrole. Na ovu situaciju bi se u punoj meri odnosile reči Evropskog suda za ljudska prava u pomenu-toj presudi *Engel*:

Kada bi države ugovornice mogle da po svom nahođenju klasifikuju neki delikt kao disciplinski prekršaj a ne kao krivično delo, ili da gone počinioca mešovitog delikta samo prekršajno a ne krivično, dejstvo osnovnih odredaba članova 6 i 7 bilo bi potčinjeno njihovoj suverenoj volji.⁸

---

⁵ *Series A*, No. 73.

⁶ Npr. u slučaju *Weber protiv Švajcarske*, gde je novčana kazna bila samo 500 švajcarskih franaka, ali se mogla pretvoriti u lišenje slobode.

⁷ *Službeni glasnik Republike Srbije*, 36/98. O ovom zakonu i njegovoj primeni vidi *Ljudska prava u Jugoslaviji 1998*, Beograd, Beogradski centar za ljudska prava, 1999, str. 367. i dalje.

⁸ *Series A*, No. 22, str. 34.

“STANDARDI”

Međunarodni sudovi i druga tela za zaštitu ljudskih prava moraju na opštiji način nego što to čine nacionalne ustanove tumačiti tzv. standarde, to jest one pojmove koji se u međunarodnom ugovoru ili nacionalnim zakonima pojavljuju bez posebne definicije jer se pretpostavlja da su svima razumljivi i da se ne moraju posebno opisivati.

Na primer, svi opšti ugovori o zaštiti ljudskih prava štite čovekov fizički integritet i zabranjuju mučenje, surovo, nečovečno i ponižavajuće postupanje i kažnjavanje. Od ovih pojmova definisano je samo mučenje (tortura) u Konvenciji protiv mučenja i drugih svirepih i nečovečnih kazni ili postupaka.⁹ Tumačenje ostalih termina vezanih za ovu vrstu zaštite čovekovog dostojanstva prepušteno je, znači, međunarodnim sudovima i oni su tu počeli da razvijaju merila koja, opet, nisu mogla da budu samo lokalna.

Evropski sud za ljudska prava počeo je krajnje oprezno povodom tužbe *Irske protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (presuda od 18. januara 1978):¹⁰ iz obzira prema tuženoj državi ovaj sud je okvalifikovao postupke britanskih istražnih organa u Severnoj Irskoj prema licima osumnjičenim za pripadnost Irskoj republikanskoj armiji, koji bi mnogima izgledali kao tortura, samo za surovo i nečovečno postupanje (ali ne torturu), ali je iste godine u slučaju *Tyrer (Tajrer) protiv Ujedinjenog Kraljevstva*¹¹ naglasio da oglašavajući neko ponašanje za ponižavajuće mora da primeni evropska a ne lokalna merila. Reč je bila o mladiću koji je na osnovu važećih regionalnih propisa bio osuđen na telesnu kaznu; predstavnici Ujedinjenog Kraljevstva su se branili time da se u lokalnoj zajednici nekoliko udaraca po “debelom mesu” ne smatraju ponižavajućim za maloletnike.

U istoj oblasti Komitet za ljudska prava postavio je i merilo koje je steklo široku popularnost u priručnicima za ponašanje policije. Reč je o slučaju *Portorreal protiv Dominikanske Republike*,¹² gde je generalni sekretar jedne nevladine organiza-

89

---

9 U Konvenciji protiv mučenja i drugih svirepih i nečovečnih kazni ili postupaka. Prevod u: *Univerzalni dokumenti o ljudskim pravima*, Beogradski centar za ljudska prava, 2001, str. 275.

10 *Series A*, No. 25.

11 Presuda od 25. aprila 1978. *Series A*, No. 26. Prevod u: *Prava na život i slobodu. Izabrane presude Evropskog suda za ljudska prava*, Beograd, Fond za humanitarno pravo, 1998, str. 258 i dalje.

12 Konstatacija od 5. novembra 1987, br. 188/1984. Prevod u: *Zbirka odluka o ljudskim pravima I, Odluke nadzornih tela uspostavljenih međunarodnim ugovorima*, Beograd, Beogradski centar za ljudska prava, 1997, str. 49 i dalje.

cije za zaštitu ljudskih prava bio uhapšen i bez ikakve optužbe držan u nehigijenskoj i pretrpanoj prostoriji više od 50 sati da bi, opet bez objašnjenja, bio oslobođen. Komitet je utvrdio da je Portorreal bio izložen nečovečnom i ponižavajućem postupanju zbog nedostatka poštovanja za njegovo urođeno ljudsko dostojanstvo. Ni Komitet se nije obazirao na to šta se u samoj Dominikanskoj Republici smatra nečovečnim i ponižavajućim.

KADA SE PRAVA MOGU OGRANIČAVATI?

Međunarodni organi se nalaze u sličnom položaju kada treba da procenjuju mogućnost pruženu državama da neka prava ograničavaju. Pored prava koja su ograničena po definiciji, kao što je sloboda izražavanja iz člana 19 Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima inherentno ograničena zabranom propagande rata i zagovaranja nacionalne, rasne ili verske mržnje, države *mogu*, ali ne *moraju*, ograničavati neka prava da bi njihovu primenu prilagodile svojim okolnostima i zaštitile neke sopstvene vrednosti. U vezi s istim pravom, pravom na slobodu izražavanja, po Evropskoj konvenciji moguća su ograničenja – pod uslovom da su propisana zakonom i neophodna u demokratskom društvu – radi zaštite nacionalne bezbednosti, teritorijalnog integriteta ili javne bezbednosti, sprečavanja nereda ili kriminala, zaštite zdravlja ili morala, ugleda ili prava drugih, sprečavanja otkrivanja obaveštenja dobijenih u poverenju ili radi zaštite autoriteta ili nepristrasnosti suda.

Uloga Evropskog suda za ljudska prava je u tome da ustanovljava da li ograničenja koja je država uvela zadovoljavaju uslove postavljene u Konvenciji. Iako je Sud priznavao prilično široko slobodno polje procene država kako će i u kojoj meri štititi pomenute vrednosti, on nije dozvoljavao da u tom pogledu ostanu bez kontrole.

U pogledu zaštite javnog morala, Sud je pokazao priličnu velikodušnost prema državama: primer za to je slučaj *Handyside* (Hendisajd) *protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (presuda od 7. decembra 1976. godine),¹³ gde je reč bila o publikaciji koja u Danskoj nije naišla ni na kakvo protivljenje, ali je njen prevod u Velikoj Britaniji bio zaplenjen zbog navodne povrede javnog morala. Sud je zaključio da Ujedinjeno Kraljevstvo ima pravo da procenjuje stanovišta o javnom moralu u sopstvenoj sredini i da se ta država kretala u polju slobodne procene. Naravno, kada je reč o povredi moralnih osećanja, država ne štiti neka apstraktna ubeđenja niti moralne sta-

---

13 *Series A*, No. 24. Prevod u: *Politička prava i slobode*, edicija *Dokumenta*, Beograd, Fond za humanitarno pravo, 1997, str. 41 i dalje.

bove jednog dela građana, već želi i da izbegne opasne reakcije dela stanovništva koje se oseti pogođenim.

Iako se u ovoj presudi nalazi klasična rečenica, prema kojoj se ne štite samo široko prihvaćeni ili neutralni stavovi, već i ona mišljenja koja mogu da šokiraju i povrede, ipak je Evropski sud ostao oprezan i doneo neke presude koje su doživele kritiku, na primer onu u slučaju *Institut Otto Preminger protiv Austrije* (20. septembar 1994). Sud je naime odobrio postupak vlasti u Austriji, koje su zabranile prikazivanje jednog filma u poznim večernjim časovima i u maloj sali zato što je mogao da izgleda bogohulan katoličkoj većini u gradu Insbrucku, a nije vodio računa o potrebi antiklerikalne manjine da komunicira sa svojim nereligioznim istomišljenicima.¹⁴ Slična su se mišljenja mogla čuti u Beogradu povodom napada na javne manifestacije homoseksualaca i lezbijki.

Kad je reč o zaštiti časti i dostojanstva drugih, koja se svuda već dugo sprovodi kažnjavanjem za uvredu i klevetu, Evropski sud je bio više sklon da se prilagođava demokratskim merilima, što se najbolje moglo videti u presudi u slučaju *Lingens protiv Austrije* od 8. jula 1986.¹⁵ Tadašnji austrijski kancelar Bruno Kreisky (Krajski), inače poznati borac protiv nacizma i vrlo popularan političar, tužio je g. Lingensa zbog toga što ga je oštro kritikovao tvrdeći da Krajski kao Jevrejin i antifašista iz političkih razloga pravi kompromise s osobama s nacističkom prošlošću. Lingensa su austrijski sudovi osudili za uvredu, ali je Evropski sud, u presudi koja je stekla veliki ugled i značaj, preokrenuo celu dotadašnju proširenu sudsku logiku time što je zaključio da javne ličnosti, ljudi koji su rešili da izađu u arenu političke borbe, moraju da budu spremne da otrpe mnogo oštriju kritiku nego "obični" građani i da je to u opštem interesu. Time je uzdrmana dugogodišnja tradicija, prema kojoj su na lestvici krivičnih dela ove vrste po zaprećenim kaznama najviše stajale inkriminacije u duhu klasične *laesio maiestatis*, uvrede veličanstva.

Evropski sud je već ranije u istom duhu tumačio jedan srodni osnov za ograničenje slobode izražavanja, onaj predviđen radi zaštite autoriteta i nepristrasnosti sudstva. U presudi od 26. aprila 1979 u slučaju *Sunday Times* (Sandi Tajms) protiv Velike Britanije¹⁶ Sud je zaključio da se zabrana objavljivanja izveštaja o dugotrajnom procesu oštećenih korisnika protiv proizvođača medikamenta *Tali-*

91

---

14 Za kritiku vidi P. van Dijk – G.J.H. van Hoof, *Theory and Practice of the European Convention on Human Rights*, 3. izdanje, Hag – London – Boston, Kluwer, 1998, str. 551.

15 *Series A*, No. 103. Prevod u: *Politička prava i slobode*, edicija *Dokumenta*, Beograd, Fond za humanitarno pravo, 1997, str. 124 i dalje.

16 *Series A*, No. 30. Prevod u: *ibid.*, str. 71 i dalje.

domid, koji je prouzrokovao deformitete kod dece žena koje su uzimale ovaj analgetik, ne može pravdati čuvanjem autoriteta sudstva jer nije opravdana u demokratskom društvu, u kome se o pojavama i zbivanjima ovakvog značaja mora slobodno i široko raspravljati.

UTICAJ NA PRAVO I PRAKSU DRŽAVA

Međunarodni sudski organi imaju mogućnost da kreativno primenjuju odredbe ugovora na osnovu kojih deluju. Tako utiču i na praksu unutrašnjih organa država. Oni treba da daju primer dobrog tumačenja, koje će svojim autoritetom otkriti pravo značenje međunarodne norme, ono koje je u skladu s opštim kretanjem društva i koje će doprineti doslednosti primene u celoj međunarodnoj zajednici. Doobar primer za to je uloga Komiteta za ljudska prava u davanju šireg značenja zabrani diskriminacije, koja je praktični izraz načela ravnopravnosti.

Za razliku od Evropske konvencije o ljudskim pravima, Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima – čiju primenu nadzire pomenuti Komitet – nema samo jedan član koji se odnosi na zabranu diskriminacije već dva. Pakt sadrži i čl. 26, čijeg ekvivalenta dugo nije bilo u Evropskoj konvenciji. On proglašava *opštu jednakost pred zakonom* i nalaže državama da zakonom zabrane svaku diskriminaciju.

92

Evropski organi dugo su (i ispravno) smatrali da diskriminacija ne može sama po sebi predstavljati kršenje prava iz Evropske konvencije, izuzev onda kada se utvrdi da je neko njome zagarantovano pravo diskriminatorno uskraćeno. I Komitet za ljudska prava slično se ponašao sve do usvajanja odluke u slučaju *Žwaan – de Vries* (Zvan – de Fris) *protiv Holandije*, 9. aprila 1987. godine.¹⁷ Reč je bila o zakonskoj diskriminaciji udatih žena u odnosu na oženjene muškarce u pogledu prava na naknadu u slučaju nezaposlenosti. Holandija se branila time da se zabrana diskriminacije odnosi na prava koja nisu predviđena Paktom. Komitet je, međutim, utvrdio da je čl. 26 Pakta širi i zaključio da je diskriminacija zabranjena u odnosu na *svako* pravo koje država daje svojim zakonima, bez obzira na to je li na to obavezana. Holandija nije *moralna* da garantuje naknadu u slučaju nezaposlenosti, mogla je čak da je uvodi postepeno, ali to nije smela da čini uz diskriminaciju. Dakle, unutrašnjim propisima se mogu priznati i neka sasvim neuobičajena ili bagatelna prava, kao na primer pravo na besplatan prevoz u gradskom saobraćaju ili na slobodan ulaz u muzeje, ali se ni pri tom ne smeju praviti razlike po zabranjenim osnovama. Ova konstatacija Komiteta za ljudska prava u prvi mah je pretrpela kritiku, a u Holandiji je

---

¹⁷ Br. 182/1984. Prevod u: *Žbirka odluka o ljudskim pravima*, str. 169 i dalje.

proizvela potreze zbog niza zahteva koje su, pozivajući se na stav Komiteta, podnele žene koje su se bile našle u istom položaju kao i gđa Zwaan – de Vries. Međutim, potreba da se suzbija svaka diskriminacija došla je u središte pažnje i uočen je nedostatak odgovarajuće garantije u Evropskoj konvenciji. Konačno je, prilikom proslave pedesetogodišnjice Evropske konvencije 4. novembra 2000. potpisan i njen Protokol 12, čiji čl. 1 st. 1 glasi:

Svako pravo koje zakon predviđa ostvarivaće se bez diskriminacije po bilo kom osnovu, kao na primer po osnovu pola, rase, boje kože, jezika, veroispovesti, političkog i drugog uverenja, nacionalnog ili društvenog porekla, povezanosti s nacionalnom manjinom, imovine, rođenja ili drugog statusa.

Nabrajanje osobina koje se na manje-više sličan način navode kao zabranjene osnove za razlikovanje (diskriminaciju) u svim ugovorima o zaštiti ljudskih prava otvoreno je i uvek se završava rečima kao što su “drugom statusu” u navedenom tekstu. Šta je to drugi ili sličan status? Međunarodni organi i nacionalni sudovi moraju da prepoznaju i druge osnove za diskriminaciju, slične onima izričito nabrojanim u ugovorima i zakonima, i da tako zabranjeno razlikovanje razluče od dozvoljenog.

93

Najupadljiviji zajednički imenitelj zabranjenih osnova je u tome što su vezane za lične osobine koje nisu “skrивljene” ili voljno stečene, nego su urođene ili su plod korišćenja legitimnih prava. Komitet za ljudska prava je ovakav stav iskazao takoreći istovremeno s usvajanjem odluke o prethodno pomenutom slučaju. Predstavka *Danning protiv Holandije* bila je podneta protiv iste države i podneo ju je muškarac koji je tvrdio da je diskriminisan zato što ne prima istu naknadu za nezaposlenost kao kada bi bio oženjen, smatrajući da je i bračni status pokriven izrazom “drugi status”. Komitet je smatrao da je izbor između života u bračnoj i vanbračnoj zajednici slobodan proizvod čovekove volje i da podrazumeva spremnost da se u braku preuzmu veće obaveze pa se bračni status u tom kontekstu ne može smatrati zabranjenim osnovom za razlikovanje.¹⁸

To što Komitet danas možda ne bi doneo istu odluku samo svedoči koliko se razumevanje diskriminacije vremenom razvija. Ovakav razvoj se može uočiti u odnosu na državljanstvo, koje se nikada ne navodi kao zabranjeni osnov diskriminacije, jer države ljubomorno čuvaju pravo da favorizuju svoje građane, pa čak i da prave razliku između stranaca različitih državljanstava, pa čak i na osnovu političkog

---

¹⁸ Konstatacija br. 182/1984 od 28. septembra 1984.

stava prema njihovim vladama, razlikovanju koje državljani Srbije i Crne Gore dobro poznaju. Pa ipak, u slučaju *Šimunek protiv Češke Republike*,¹⁹ Komitet je utvrdio diskriminaciju prilikom povraćaja konfiskovane imovine osobama koje su u trenutku donošenja zakona imale češko državljanstvo i prebivale u Češkoj uz isključenje žrtava konfiskacije pod komunističkim režimom, kojima je istovremeno bilo oduzeto državljanstvo i koje su otišle u izbeglištvo. Opet se pokazalo da nije bitan formalni status nego čovekov životni položaj, koji je u žiži zaštite ljudskih prava.

---

¹⁹ Konstatcija br. 516/1992 od 19. jula 1995. Prevod u: *Žbirka odluka o ljudskim pravima* (nap. 14), str. 183 i dalje.